

ALBERTO PELLAI – BARBARA TAMBORINI

TINI CUNAMI

HOGYAN ÉRTSÜNK SZÓT
KAMASZODÓ GYERMEKÜNKKEL?

MÓRA

**ALBERTO PELLAI
BARBARA TAMBORINI**

TINICUNAMI

**Hogyan értsünk szót
kamaszodó gyermekünkkel?**

ALBERTO PELLAI – BARBARA TAMBORINI

TINI CUNAMI

HOGYAN ÉRTSÜNK SZÓT
KAMASZODÓ GYERMEKÜNKKEL?

MÓRA KÖNYVKIADÓ

A mű eredeti címe:
L'età dello tsunami
– *Come sopravvivere a un figlio pre-adolescente?*
World copyright © 2017 DeA Planeta Libri S.r.l.
www.deaplanetalibri.it

Szöveg: Alberto Pellai, Barbara Tamborini

Fordította: Weltler Ildikó

Borítóterv: Hitka Viktória

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének vagy bármely részének a kiadó írásos engedélye nélküli sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása – beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő többszörözését, nyilvánossághoz közvetítését – szigorúan tilos!

A kiadó könyveit kedvezménnyel megrendelheti webáruházunkban:
www.mora.hu

Hungarian translation © Weltler Ildikó, 2020
Hungarian edition © Móra Könyvkiadó, 2020

Tartalom

Bevezetés	9
A könyv felépítése	11
Minden kiskamasz egyedi	14
Megjegyzés külön élő szülőknek	16
1. fejezet – Új kihívások korszaka	19
Ki a kiskamasz?	19
Sok kérdés, kevés válasz	23
Kihívások egy kiskamasz (és szülei) életében	24
Jaj, de fárasztó!	25
Tőlem függ!	30
Segíteni otthon: valóság vagy vágyálom?	34
Mit szeretek csinálni?	37
Barátok iránti vágy	42
Egy vállalkozás főszereplői	46
Elfogadhatóan nézek ki?	49
És én mit gondolok?	52
Belezúgtam valakibe	55
Én nem az apám és az anyám vagyok	57
Ajánlott film: Az első igazi nyár	60

2. fejezet – Egy kiskamasz elméjében	67
Folyamatosan fejlődő agy	68
Izgalmas élmények nyomában	71
A kockázat élménye erősebb a veszélyérzetnél	77
Tévhittek	81
A vetés ideje.	83
Az újdonságkeresés	85
A barátok – ugródeszka a világ felé	93
Forrongó érzelmek	102
Kreatív felfedezések	104
Ne vessünk rajta!	107
A fiúk és a lányok eltérő stratégiái	108
Ahova ő nem jut el... oda eljutunk mi.	111
Amikor a baj már megtörtént.	118
Tizenkét dolog, amelyet tudnunk kell a kiskamaszok agyáról. .123	
Ajánlott film: Állj mellém!	128
3. fejezet – Milyen szülők vagyunk?	131
Az „elég jó” szülő	131
Nem vagyunk többé a szuperhőseik – törődjünk bele!.	135
Magabiztos vagy bizonytalan szülők vagyunk?	138
Teszt – Milyen a kötődési stílusunk	143
Mi ütött belém?	156
Teszt – Mennyire cselekszünk hirtelen felindulásból?	159
Az emlékezet rejtett hatalma	161
Hogyan válhatunk magabiztosabbá?	171
Teszt – Mennyire egységesek és tudatosak az elbeszéléseink? .174	
Egymásra hangolva	176
A szülők is hibáznak	178
Ajánlott film: Híd Terabithia földjére.	183

Függelék – Tíz film a kiskamaszkorról	187
1. Októberi égbolt	189
2. A nyár játéka	191
3. Egy jobb világ	194
4. Il sole dentro	198
5. Manhattan kicsiben	200
6. Holdfény királyság	202
7. Banana	204
8. Agymanók	206
9. Nem jó ez így	209
10. Mustang	212
Tíz jellegzetes helyzet – Mit tegyünk, és mit ne tegyünk?	215
Végkövetkeztetések	221
Köszönetnyilvánítás	225
Irodalomjegyzék	227

Bevezetés

„Szülőként nem álltam készen arra, hogy kiskamasz gyerekem legyen. Alsó tagozatban még minden könnyű és meglehetősen kiszámítható volt. Aztán elkezdődött a felső, és az életünk megváltozott. Az otthonunk olyan, mintha forgószél söpört volna végig rajta. A fiamból más ember lett. Nem ismerem rá. Nem tudom, mit tegyek. Nem hallgat rám, sőt, amikor mondok neki valamit, még ki is gúnyol. Hirtelen tehetetlennek és alkalmatlannak érzem magam.” Számtalan szülő érzi úgy, hogy kicsúszott a talaj a lába alól, amikor megkezdődik a kiskamaszkor (szakszóval prepubertás), amely alsós kisgyermeküket új emberré változtatja, egyre jobb képességekkel, egyre több kívánsággal és gyakran kiszámíthatatlan viselkedéssel, amelyet nehéz féken tartani, szabályozni és elviselni. Ezért emlegetik olykor a kiskamaszkort a forgószél koraként – amikor felbukkan egy család életében, mindent felkavar. Sokan vannak, akik ilyenkor mérhetetlen türelemmel vártezik fel magukat, s erősen remélik, hogy – mint minden az életben – ez is elmúlik egyszer.

Ennek a könyvnek azonban nem az a szándéka, hogy türelemre mint túlélési stratégiára tanítson. Pontosabban szólva ez is szükséges hozzávaló, még hozzá bőséges adagban, ám nem ez az egyetlen.

Tinicunami

A kiskamaszkor annyira különleges életkor, hogy mélyebben kell tanulmányozni. Meg kell figyelni a gyerekeket, e fejlődési szakasz jellemző változásait, s azt, hogy mi megy végbe ilyenkor az agyban. Emellett azt is fontos megismernünk, mi zajlik le bennünk, amikor a gyerekeink kihoznak minket a sodrunkból, s úgy viselkedünk velük, ahogyan sohasem szeretnénk: ellenségesen és haragosan. Ezek azok az érzelmek, amelyek miatt gyakran patthelyzet jön létre, tehetetlennek és alkalmatlannak érezzük magunkat, például miután egy veszekedés során a gyerekünk olyan szavakkal illetett minket, amelyeket azelőtt sohasem mert kiejteni a száján.

Ha mi, szülők nem vagyunk tudatában annak, hogyan működik az agy ebben a fejlődési szakaszban, akkor e szavak kést döfnek a szívünkbe. Ha ellenben tudjuk, hogy az „érzelmi agy” gyakran olyan kijelentésekre és tettekre sarkallja a dühös kiskamaszokat, amelyeket valójában nem gondolnak komolyan, s ha megértjük, hogy ilyen esetekben nekünk, felnőtteknek nem szabad szó szerint értelmeznünk e szavakat, inkább segítenünk kell a gyerekünknek szabályozni az érzelmi kitöréseit, akkor könnyebbé tesszük a felnőtté válását, ráadásul mi is rátermett és hatékony szülőnek érezhetjük magunkat.

Ez a könyv éppen abban szeretne segíteni a szülőknél, hogy felkészültnék és alkalmasnak érezzék magukat azzal a számtalan kihívással szemben, amelyet egy kiskamasz állít az életében szerepet játszó felnőttek (szülők, tanárok, edzők, cserkészvezetők, animátorok, iskolán kívüli foglalkozásokat vezető) elé. Megismerteti a szülőkkal azokat a fő hozzávalókat, amelyekre a gyermeknevelés során feltétlenül szükség van e különleges életszakaszban.

Elég, ha belépünk egy széles választékú könyvesboltba, s máris láthatjuk, hogy a csecsemőkorról és a kisgyermekkorral bőséggel találunk olvasnivalót, s ha kisebb számban is, de a kamaszkorral

Bevezetés

szóló könyvek is rendelkezésünkre állnak. A kiskamaszkort ezzel szemben meglehetősen kevesen tanulmányozzák. Ennek elsősorban az az oka, hogy modern fogalomról van szó, amely csak az utóbbi évtizedekben került a figyelem középpontjába, vagyis azóta, amióta különböző formában szó esik arról, miképp segítsük és védjük felnövő gyermekeinket. Pedig igen fontos lépésről van szó, ez az időszak ugyanis az első fontos átmenet a felnőttektől való teljes függéstől a félönállóság állapotáig.

Félönállóságot írtunk, nem véletlenül. Bármennyire igyekeznek is a kiskamaszok saját maguk intézni a dolgaikat és távol tartani minket, valójában még nem állnak készen arra, hogy egyedül boldoguljanak, a felnőttek felügyelete, támogatása és jobbára szinte észrevehetetlen védelme nélkül. Ebben az életkorban nekünk, „nagyoknak” kulcsszerepünk van. Tényleg rajtunk múlhatnak a dolgok, s mi érhetjük el, hogy a fejlődés megfelelő módon menjen végbe.

Létkérdés, hogy ne csak elcsigázottnak és kimerültnek érezzük magunkat, hanem rátermett szülőknek is, akik képesek megérteni a történeteket, s legfőképp ellenőrzésük alatt tudják tartani a helyzetet. A kiskamasz még nem alkalmas ilyesmire, a körülötte élő felnőtteknek kell rendelkezniük ezekkel a képességekkel.

A könyv felépítése

A fenti okok miatt több szakaszból álló utat vázolunk fel.

Az első fejezetben a kiskamaszkort olyanak írjuk le, amelyen valójában. Átalakulásokkal teli életszakaszként, amelyben a gyerekek nehezen kezelhető belső és külső változásokkal szembesülnek. A káosz és az új ötletek kora ez, tele fejlődési kihívásokkal, amelyek nekünk, felnőtteknek egyben nevelési kihívások. Olyan átmeneti

szakasz, amelyben gyermekeink igyekeznek maguk boldogulni, egyre több önállóságra szert tenni, próbára tenni magukat a kortársaik között. Sokszor érzik úgy, hogy a szülők és a tanárok mindenbe beleszólnak és beleavatkoznak. Épp ezért nekünk, felnőtteknek arra a legnehezebb ráéreznünk, mekkora távolságot kellene tartanunk. Kellően távol maradni ahhoz, hogy a gyerekek ne érezzék magukat mániákusan ellenőrizve és korlátozva, ugyanakkor elég közel lenni ahhoz, hogy irányítani tudjuk növekedésüket, s azonnal közbelépünk, ha túlságosan nagy veszély vagy kockázat bukkan fel a láthatáron.

Merthogy a kockázat és a veszély az a két szó, amely leggyakrabban felmerül kiskamaszkorban. A gyerekek feszegetik a felnőttek által húzott határokat és részben a saját korlátaikat is. Szeretnék próbára tenni ügyességüket és újonnan szerzett képességeiket, amelyek testi fejlődésükkel, éledező nemiségükkel és a barátaikhoz (nem csupán a családjukhoz) tartozás érzésével járnak. A kockázatkeresés eddig ismeretlen érzése jórészt az agyban végbemenő átalakulásokkal magyarázható. Ez lesz a második fejezet témája, amelyben igyekszünk beengedni a szülőket gyermekük lelkébe. Mi zajlik a fejében, amikor feldühödik? Miért tör ki váratlanul, akár egy vulkán, s fajul egészen odáig, hogy fájdalmas, sőt egyenest sértő dolgokat vág a fejünkhöz? Miért érez ellenállhatatlan vonzalmat olyan riasztó dolgok iránt, mint az alkoholfogyasztás vagy a dohányzás, holott számtalan információval és tiltással elláttuk? Az utóbbi harminc évben az idegtudomány alaposan feltárta a pszichének a fejlődési szakaszra jellemző működését, így manapság már a kiskamaszkor sajátosságairól is sokkal többet tudunk, mint szüleink és nagyszüleink. Ezek az információk nagyon jól jönnek, amikor meg akarjuk érteni, mire van, illetve azt, mire nincs szükség, sőt azt is, mi bizonyul kimondottan károsnak az ebben a korban levő gyerek nevelésében.

Bevezetés

Végezetül a harmadik fejezet segít megérteni, hogyan befolyásolja a saját életutunk a szülői stílusunkat és azokat a nevelési döntéseket, amelyeket kiskamasz gyerekünkkel kapcsolatban hozunk. Amikor megfigyeljük, hogyan viselkednek az anyák és az apák a gyerekeikkel, rá kell jönnünk, hogy – jóllehet mindannyiunknak ugyanazokkal a kihívásokkal és nevelési nehézségekkel kell szembenéznünk – valamennyien különbözők vagyunk. Akadnak olyan szülők, akik képesek tökéletesen kezelni a helyzetet, könnyen ráhangolódnak gyermekeik gondolataira, érzelmeire és cselekedeteire. Másokat viszont láthatóan maga alá gyűr a helyzet, s belefáradva, a végsőkéig elkeseredve és tehetetlenül él meg a mindennapokat az életkori változások fogságában, s a leghalványabb fogalmuk sincs arról, hogyan értsék meg, viseljék el és kezeljék a történéseket. Megpróbálunk betekinteni a fáradtságos szülői létbe, s megkíséreljük elemezni azt. Igyekszünk kideríteni, hogyan és miért jelennek meg sokszor hajdani negatív, a saját gyerekkori élményeinkben gyökerező hatások nyomai. Olyan esetekről van szó, amikor például a családunk nem segített kihozni magunkból a legjobbat, nem éreztük magunkat nyugodtnak, védettnek és magabiztosnak, s nem ébresztette fel bennünk azt az önbizalmat, amelynek egész életünkben végig kellett volna kísérnie minket. Azokat a nehézségeket, amelyekkel kiskamasz gyermekünk nevelésében szembesülünk, gyakran a múltunkból hozzuk magunkkal; a bizonytalanság és a tehetetlenség érzése annyira belénk ivódott, hogy már nem tudunk megszabadulni tőle. Ugyanakkor a szülői lét csodálatos fejlődési lehetőség is számunkra. A forgósél kora című rész abban próbál segíteni, hogy megfelelően álljunk hozzá a kiskamaszkorhoz. Olyan anya és apa lehetünk így, aki tudja, mit csinál, mert kellő információ birtokában nemcsak könnyebben értelmet a valóságot, hanem irányítani is tudja viselkedését, s gyermekével együtt építi fel szülői identitását is ezen a közös, szeretetteljes és lelkesítő úton.

A filmek remek alkalmat nyújthatnak arra, hogy jobban belelássunk egy kiskamasz elméjébe. Gyakori, hogy olyan fiatalokat látunk a képernyőn, akik tetteikkel és reakcióikkal, szavaikkal és rossz cselekedeteikkel pontosan azt a forgatókönyvet követik, amelyet agyuk sugall nekik. Ez az agy még keresi a helyes egyensúlyt az érzések és a megismerés, az izgalom iránti vágy és az önmérsékletre való képesség között. Éppen ezért minden fejezet végén javasolunk egy filmet, amelyet érdemes megnézni gyermekeinkkel. Ezenfelül függelékben bemutatunk tíz további filmet, amelynek fő témája a kiskamaszkor, s amely számos dinamikát, kapcsolatot, problémát és nevelési kihívást ábrázol. Mindezt a főszereplők sorsán át látjuk, s mindannyian azonosulni tudunk vele, hiszen a való élethez nagyon hasonló érzéseket és helyzeteket élhetünk át.

Ez a könyv a kiskamaszok szüleinek ismereteit, tetteikészségét és identitását kívánja segíteni. Éppen ezért az utolsó oldalakon olyan gyakorlati útmutatót kínálunk, amelyet sok anyukával és apukával közösen, valamint személyes családi tapasztalatunk alapján állítottunk össze. Olyan dolgokat sorolunk fel, amelyeket jó, ha megteszünk, de főleg olyanokat, amelyeket jobb, ha elkerülünk bizonyos jellegzetes helyzetekben.

Reméljük, ez a kézikönyv az lesz Olvasói számára, aminek szántuk: amolyan bölcs és értő barát, akiben elveszhetünk, majd újra megtalálhatjuk magunkat, tudva, hogy nincs fárasztóbb, ugyanakkor szebb és izgalmasabb dolog a szülői létnél.

Minden kiskamasz egyedi

Mondd meg, milyen kisgyerek voltál, és megmondom, milyen kiskamasz leszel. Mielőtt belevágnánk e könyvbe, így összegezhethetnénk

Bevezetés

azt a kiindulópontot, amely azon a meggyőződésen alapul, hogy minden emberi lény létezését végigkíséri az a bizonyos legendás vörös fonal, amely összetartja életének különböző szakaszait. Úgy is mondhatjuk, hogy az, ami vagyunk, szakadatlan, egymásra rakódó építési folyamat eredménye, ahhoz a lakóházhhoz hasonlóan, amelyhez apránként újabb emeleteket adunk hozzá a megélt kapcsolatok alapján.

Születésünktől kezdve a rólunk gondoskodókkal folytatott minden interakció egy-egy téglá, amellyel létezésünk alapjait lerakjuk. Mindaz, amit életünk első hónapjaiban átélünk, az az alap, amelyre a további szinteket helyezük, amelyet beépítünk létezésünk során. Az újszülött és a róla gondoskodó felnőtt közötti kötelék a kiindulópont, a lényegi kapcsolat, a viszonyítási alap ahhoz, hogy értelmezzük a minket körülvevő valóságot. Gyerekkorban minden fontos kapcsolat, amelyet a gyerek kialakít (a nagyszülőkkel, az óvónőkkel és a tanárokkal, az edzőkkel, a társakkal stb.), hozzájárul ahhoz az úthoz, amely saját identitásának kialakítása és élettervének megvalósítása felé tart.

Gyermekeink, ahogy egyre nagyobbak lesznek, és egyre több kockázatot vállalnak, ahogy számos új környezettel és emberrel kerülnek kapcsolatba, ahogy szocializálódnak a kortársaikkal, ahogy elmesélik a felnőtteknek, mit élnek át, mi érinti meg és hozza izgalmába, mi ragadja magával és mi érdekli őket, mindeközben megtanulják, kik ők, hogyan működnek, és legfőképp mennyit érnek. Ez a folyamat folytatódik, nemcsak a prepubertás idején tapasztalható, hanem serdülőkorban, fiatalkorban és felnőttkorban is, egészen az utolsó lehetünkig jelen van. Mindannyiunk léte folyamatos építkezés, állandó újratervezés. Minden azon múlik, mennyire tudunk együttműködni másokkal, hogyan élünk meg olyan kapcsolatokat, amelyekben megértjük erősségeinket és gyengeségeinket, próbára

tesszük magunkat, s a nehézségekben megerősítést, vigaszt és támaszt találunk. Minél mélyebbek ezek a kapcsolatok, annál jobban alakítják és megerősítik házunk alapjait, míg ha gyengék, akadályozhatják a felnőtté válást, a fejlődést és az érési folyamatot.

Ebben az összefüggésben világosan látszik, hogy a kiskamaszkor a kisgyerekként szerzett tapasztalatok gyümölcse. Ezt azért fontos előrebocsátanunk e könyv olvasása előtt, mert egyenesen következik belőle, hogy minden kiskamasz egyedi, épp ezért sajátos odafigyelésre van szüksége. E könyvben általános megállapítások, konkrét példák és olyan tanácsok olvashatók, amelyek a munkánk és a családi életünk során a kiskamaszokkal szerzett tapasztalatokon alapulnak. Igyekeztünk minél több szülő- és gyerektípust figyelembe venni, de nyilvánvalóan kudarcra lennének ítélve, ha megpróbálnánk mindenkit megérteni. Minden anyukának és apukának a saját tapasztalataihoz kell igazítania ezt a kézikönyvet.

Nagyon fontos, hogy senki se érezze úgy, minősítjük vagy ítélkezünk felette. Mindannyian csak tanuljuk a szülőséget, s a hibák mindennaposak. A jó hír az, hogy sosem késő fejlődni. Egy kiskamasz nevelésében nem nulláról indulunk: az anyák, az apák és a gyerekeik már kisgyerekkorban kialakították azokat a szokásokat, mintákat és elveket, amelyek egész viselkedésüket irányítják. A kihívás abban áll, hogy tudatosítsuk magunkban, miképp működünk mi, és miképp ők. Ily módon a maga teljességében megélhetjük ezt az új életszakaszt.

Megjegyzés külön élő szülőknek

Amikor könyvünkben a szülőkről szólunk, mindig többes számot használunk, abban az esetben is, ha anya és apa már külön utakon

Bevezetés

jár, hiszen hiába szakadt meg köztük az érzelmi kötelék, nem szakíthatják meg azt a kapcsolatot, amely gyerekeik gondozása és nevelése révén összeköti őket. Örökre szülők maradnak, épp ezért meg kell találniuk a módját annak, hogy szövetségre lépjenek, s amennyire lehet, félre kell tenniük sérelmeiket és viszálykodásukat. A könyvünkben olvasható gyakorlati javaslatokat olyan pároknak dolgoztuk ki, akik megosztják családi életterületüket, de ettől még könnyen hozzáigazíthatók a külön élők igényeihez is. Mindenki megnézheti például azokat a filmeket, amelyeket közös megtekintésre ajánlunk, aztán megbeszélheti a gyerekekkel, vagy mindenki maga értelmezheti a kapcsolatteremtési stílusát. A szülőknek szóló kérdéseket többes számban tesszük fel, hogy kiemeljük, mennyire fontos egy csapatot alkotni, még nagyon viszontagságos szakítás esetén is.

Ha nehezünkre esik békés és együttműködő módon kommunikálni a volt partnerünkkel, akkor meglehet, hogy nehéz, ám elkerülhetetlen önvizsgálatra van szükségünk. Mindenesetre számunkra nagyon örömteli az a gondolat, hogy olyan elvált anyukák és apukák is olvashatják ezt a könyvet, akik együtt kívánnak szembenézni kiskamasz gyerekük felnevelésével.

1. fejezet

Új kihívások korszaka

Ki a kiskamasz?

Jelenetek kiskamaszok életéből

Első nap a felsőben

Sosem fogom elfelejteni az első napot a felső tagozatban. Édesanyám elkísért az iskolaudvarig, amely kétszáz méterre volt attól a helytől, ahol alsóban volt a tantermünk.

A nyári szünet eleje óta nem láttam a volt osztálytársaimat, s most mindannyiukkal újra találkozhattam. Némelyek pont olyanok voltak, mint amikor elváltam tőlük. Mások teljesen megváltoztak, más embernek látszottak. Olyan volt, mintha az eltelt nyár egy forgószél erejével söpört volna át a testükön. Voltak, akik magasabbnak és nyúlánkabbnak látszóttak, Giorgio arca pedig tele volt pattanásokkal. És a lányok! Új formák sejlettek át testre simuló pólóik alatt. Egymás között nevetgéltek, viccesnek és izgalmasnak látszó dolgokat sugdostak egymásnak. Cinkosság alakult ki közöttük, titkaik voltak, legfőképp pedig távol tartották magukat tőlünk, fiúktól, sőt, lenéztek minket.

Velem nem történt semmi különös a három nyári hónapban. A tengernél voltam a családommal, mint máskor is. Újra

Tinicunami

találkoztam a szokásos nyári barátaimmal, és velük játszottam. Kedvenc időtöltésünk a golyózás volt. Egyszer azt is megengedték a szüleim, hogy egyedül ússzam a bójáig, de anyukám közvetlenül a víz széléről figyelt, amíg vissza nem értem a partra. A testem szemernyit sem változott, minden nyugodtnak látszott. Ugyanaz maradtam, aki három hónappal azelőtt voltam. Sok barátom viszont szó szerint átalakult. Vajon én is olyan leszek valamikor, mint ők?

Meglehet, mindannyian mosolygunk, amikor eszünkbe jut az első napunk a felső tagozatban. Mindenesetre a fenti elbeszélés alapján könnyen kitalálható, miről és kiről akarunk beszélni ebben a könyvben: szeretnénk feltérképezni a kiskamaszkort és a főszereplőit. Az egyszerűség kedvéért úgy döntöttünk, a felső tagozat éveinek feleltetjük meg ezt az életkort. Hogy rögtön rá is hangolódjunk a témára, próbáljunk visszaemlékezni arra, hogyan éltük meg ezt a két fordulópontot, amely ennek az életszakasznak az elejét és a végét jelzi. Milyen volt az első nap a felső tagozatban, és milyen volt bekerülni a kiválasztott középiskolába?

Jelenetek kiskamaszok életéből

Viszlát, általános iskola!

Megtudtam, hogy felvettek! Sikerült, el sem hiszem! Most végre lazíthatok, aztán kezdődhet az új élet. Gimnáziumba megyek. Eszembe jut, amikor néhány hónappal ezelőtt a beiratkozások voltak, és anyám mintha megbolondult volna. Kaptunk otthon egy tájékoztató füzetecskét, benne a térség iskoláinak címével, a nyílt napok időpontjával, amikor meg lehetett nézni az iskolákat, és lehetett kérdezni a tanároktól.

Új kihívások korszaka

Még mindig emlékszem anyukám tekintetére, amikor a kezébe adtam a papírt. Nekem csak egy hosszú lista volt címeikkel és dátumokkal, ő azonban kipirult az izgalomtól, és azt mondta: „Kezdődik! Igyekeznünk kell, nehogy felkészületlenek legyünk. A választott középiskoládtól függ majd az egész életed. Nem hibázhatsz!”

Ezek a szavak némi aggodalmat keltek bennem, bár lényegében nem lepett meg, hogy így reagált. Végül is az anyám volt, érthető módon aggódott. Azt azonban nem tudta, hogy én már jóval azelőtt döntöttem. És kellőképp tájékozott is voltam.

Az utolsó tanévet megelőző nyáron beszélgettem egy kicsit a nyári foglalkozásokat szervező animátorokkal. Kikérdeztem őket, melyik iskolába járnak, mit szeretnek a sulijukban, és mit nem. Aztán az utolsó felsős tanév elején bejött az osztályba egy pályaválasztásban járatos pszichológus. Nagyon tetszett, ahogyan foglalkozott velünk. Adott nekünk két kitöltendő tesztet, majd felhívta anyukámat, hogy egyeztesse vele, mikor tudják megbeszélni az eredményeket. A találkozón én is megjelentem. A pszichológus azt mondta, tanulásra születtem, különösképp reál tantárgyakra. Épp ezért esetemben a reálgimnázium volna az ideális megoldás. Anyám kérdésekkel kezdte bombázni, arról, melyik a legjobb intézmény a környéken, milyen végzettséget adnak a különböző iskolák, s kért néhány tanácsot a legjobb döntéshez. A pszichológus mosolygott, azt mondta neki, legyen nyugodt, s ha gondolja, menjen el a nyílt napokra, hogy személyesen is lássa, mit kínálnak a különböző iskolák.

Én viszont már előrébb jártam. Két olyan ember volt, aki igazán számított nekem: Lucia és Roberto, a legjobb barátaim. Lucia talán tetszett is egy kicsit (de még nem volt bátorságom

ahhoz, hogy ezt elmondjam neki, és nem is voltam biztos benne). Mindenesetre beszéltem velük. Ők is jók voltak reál tárgyakból, és reál gimnáziumba készültek. Döntöttünk: mindannyian ugyanabba az iskolába jelentkezőnk majd, együtt maradunk. Azon a délutánon különleges egyezséget kötöttünk: egyetlen szülő sem választhat szét, tántoríthat el minket. Lucia megjegyezte, hogy valószínűleg ugyanabba a gimnáziumba jár majd, ahova a nővére is. Már megvolt minden tankönyve, és így az apjának nem kell majd kétfelé vinnie őket reggelente. A sorsa így el volt döntve. De a miénk is, habár anyám ezt még nem tudta.

Öt különböző nyílt napra mentem el vele, hogy aztán végül abba a középiskolába jelentkezsem, amelyet már előzőleg kiválasztottam. Abba, amely hamarosan az új kihívás lett számomra.

Ez a két pillanat olyan, mint egy zárójel, amely sajátos és folyamatosan változó életszakaszt zár közre. Ebben az időszakban a gyerekek többségében változások tömkelege megy végbe: testükben, belső világukban és társas kapcsolataikban egyaránt. Ezenfelül, s ez a fontos szempont nem kevés szorongással tölti el a szülőket (holott inkább büszkeséggel és pozitívan kellene megélniük), bekövetkezik a nemi érés is (legalábbis a legtöbben átesnek rajta), a nemek közti néhány csekély különbséggel. Az adatok szerint a lányok esetében az első havivérzés (menszesz) időpontja nyolc- és tizenhárom éves kor közé esik, míg a fiúknál az első magömlés (pollúció) kilenc- és tizennégy éves kor között megy végbe, éjszakai magömlésként vagy önkielégítést követően.¹

---

1 Elena Faleschini, Gianluca Borotto, Isabella Giuseppin: Pubertà precoce, pseudopubertà e affini. Medico e Bambino pagine elettroniche, 2003/10., http://www.medicoebambino.com/?id=SEM0310_10.html.

Sok kérdés, kevés válasz

Kiskamasz korban gyakran megesik, hogy a gyerekek félszegnek, ügyefogyottnak érzik magukat. Az a legnehezebb számukra (és a körülöttük élők számára is) a mindennapokban, hogy megértsék, miképp viselkedjenek bizonyos helyzetekben. Nekünk, felnőtteknek kell támogatnunk a fiatalokat, amikor választás előtt állnak, bátorítanunk kell őket arra, hogy szembenézzenek a döntéssel járó új kihívással, s hogy felfedezzék egy addig ismeretlen világot.

Gyerekeink ebben az életkorban legtöbbször aligha hamleti, „lenni vagy nem lenni” típusú kétségek között vergődnek. Sokkal sürgetőbb és konkrétabb problémák foglalkoztatják őket. Hogyan éljem túl az első iskolánapot? Hogyan öltözködjek, ha nem akarom, hogy cikizzenek? Mit tegyek, hogy a nagyobbak ne szálljanak rám?

A konkrétumok, a rövid távú kérdések időszaka ez, amikor a gyerekek előbb cselekszenek, s csak utána gondolkodnak el azon, helyes-e, vagy sem. Nem annyira a gondolat, mint inkább a tett a fegyvere annak az ifjú harcosnak, aki mind ez ideig hosszú, védett környezetben folyó kiképzésen vett részt, s most először néz szembe egyedül a valósággal, vagy legalábbis megpróbálja azt tenni. Véget ért a kisgyermekkor, amikor anya és apa döntött mindenről: ruhákról, kirándulásokról, barátokról, születésnap bulikról. Itt az ideje, hogy a gyerekek felbolydítsák egy kicsit a saját életüket, ezáltal pedig a körülöttük levő felnőtteket is, akik a kialakuló hatalmas káoszban gyakran igencsak erőteljes, nem kevés aggodalommal fűszerezett érzelmeket élnek át. Szorongás, félelem és harag ugyanolyan sebességgel váltakozik a felnőtt elméjében, ahogyan a gyerekében feléled azon az érzelmi hullámvasúton, amely legtöbbször a kiskamaszkort jellemzi.

„Vajon bírjuk majd a követeléseit és a szertelenségeit? – vívódik sok anyuka és apuka. – Fel tudjuk majd nevelni úgy, hogy ne legyen

túl sok kockázatnak kitéve, megvédve, amikor arra van szükség, ugyanakkor kellő mértékű bizalommal mellette állva?”

Ezekre a kérdésekre nincs egyértelmű válasz. A szakirodalomban, a szülőknek írt könyveket vizsgálva sem könnyű jól használható, könnyen hozzáférhető forrásokra bukkanni. Megfelelő elméletek, minták és hivatkozási alapok hiányában mi, szülők arra támaszkodhatunk, amit senki sem tagadhat meg tőlünk: a személyes tapasztalatunkra. Mindannyian voltunk kiskamaszok, még ha most úgy érezzük is, egy örökkévalóság telt el azóta. Miközben a gyerekünket figyeljük ebben az átmeneti időszakban, tudatosíthatjuk magunkban azt is, mit jelent, amikor véget ér a gyermekkor, és meg kell találnunk új helyünket a világban.

Kihívások egy kiskamasz (és szülei) életében

A kiskamaszkor meglehetősen sok és bonyolult kihívást hoz magával. Igyekszünk bemutatni a legfontosabbakat, s megkíséreljük árnyalni ezt az oly gazdag és viharos időszakot. Előtte azonban szeretnénk hangsúlyozni egy fontos szempontot: valójában minden kihívás kettős. A gyerekeink változnak, s ez a fejlődés valamiképp azt követeli tőlünk, felnőttektől is, hogy tartsuk vele a lépést, hogy változtassuk meg a viselkedési sémáinkat, hogy váltsunk stratégiát, hogy tényleg tegyük oda magunkat. Mindaz, amit eddig a szülői létéről megtanultunk, az a szerszámosláda, amelyhez nyúlhatunk, ha új eszközökre van szükségünk. És ha valami hiányzik, ha túl nehezen megy, ha kevésnek érezzük magunkat, akkor ideje nekigyürkőznünk a feladatnak, és agyalnunk egy kicsit a megoldásokon.

Ebben a könyvben nemcsak az erősségeinket, hanem a gyengeségeinket is felfedezhetjük. A mű segít abban, hogy kívülről, kritikusan

figyeljük magunkat, s megtaláljuk a legjobb módját annak, hogy gyermekünk mellett álljunk ezekben a fejlődése szempontjából oly fontos években.

Jaj, de fárasztó!

Jelenetek kiskamaszok életéből

A tikkadt kiscsibe

A legnagyobb fiunk, J. (akkoriban tizenkét éves) kétnapos, sátoros cserkészkirándulásról ér haza. Csak nemrég került át a nagyobbak (tizenkét–tizenhat évesek) csoportjába, s táborozás közben néhány ügyességi próbát kellett kiállnia.

„Teljesen kész vagyok!” – lép be az ajtón, s hátizsákját a földre ejti. Alig várjuk, hogy kérdezhessünk tőle, s hogy megtudjuk, milyen volt. Megkérjük, mesélje el, mit csinált, rögtön jó meleg fürdőt ajánlunk neki, de ő egyre csak arról a tíz kilométerről beszél, amelyet súlyos hátizsákjával kellett megtennie, valamint arról az álmatlan éjszakáról, amikor furcsa zajokat hallott. Egyetlen célja van csak: elérni, hogy másnap ne kelljen iskolába mennie, s kialudhassa magát. Ez a két dolog pedig bőven elegendő oknak bizonyul számára.

Anyában már épp kialakulóban van az együttérzés megfáradt és maszatos csemetéje iránt, a kimerült és szenvedő gyerek láttán képtelen nemet mondani. Az a fáradt hang, az a könnyes tekintet védelemre szoruló kisgyerekké teszi a fiút.

Apa azonban teljesen másképp gondolja. Határozottan közli, hogy másnap iskolába kell menni, különben semmi értelme a cserkészkedésnek. Ezt az elfoglaltságot remek

Tinicunami

lehetőségnek kell tekinteni, nem pedig tehernek. Maguk a cserkészvezetők kérték a szülőktől, hogy segítsenek fejleszteni gyerekeik állóképességét, így érzik majd magukat erősnek. Az iskolai hiányzás igazolása semmiképp sem ebbe az irányba mutat.

Anya tudja, hogy ez igaz, ám szíve ösztönösen gyermeke védelmére kel.

Az ezt követő hosszas vitában fiunk mindent megpróbál, hogy elérje a célját. Elmondja, hogy ő mintagyerek, aki mindig teszi a kötelezettségét, sosem akar lógni az iskolából, legalább most az egyszer a kedvében járhatnánk. Ráadásul még házi feladatot is kellene csinálnia, de túl fáradt hozzá. Arról viszont megfeledkezik, hogy az indulása előtti napon anya szólt neki, haladjon a tanulással, ne kelljen majd akkor foglalkoznia vele, amikor hazajön.

Minél tovább nézi anya a „kisfiát”, annál elgyötörtebbnek látja. Ráadásul az idén még alig hiányzott, végső soron, szegény kicsike, egy kiadós alvás másnap délelőtt tízig igazán jól tenne neki. Ám ekkor apa megkérdezi: „Ha holnap Intermeccs lenne, és a fiunknak reggel hatkor fel kellene kelnie ahhoz, hogy megnézze, szerinted azt kérné tőlünk, hogy hadd hagyja ki?” Anya fejében ez a kérdés a fordulópont. Nem, ha meccsről lenne szó, a tikkadt kiscsibe egyszeriben virgonc kistigrissé változna, készen bármilyen áldozatra.

Ekkor J., aki addig némán, reménykedve és egy kicsit kimerülten figyelte a jelenetet, megkapja anya és apa egybehangzó ítéletét: másnap iskolába megy, és a matekleckére kap igazolást. Ezzel a téma le van zárva.

Mi történik ezután? J. bemegy a szobájába, hogy megcsinálja az olaszleckéjét, s egy órán át elő sem kerül. Amikor

Új kihívások korszaka

visszajön, mintha kicserélték volna. Megkérdezi, játszhat-e Wiit a testvéreivel (olyan játékot választ, amelyben sokat kell mozogni), majd este megnézheti-e az Inter meccsét. Apa így válaszol: „Ha úgy érzed, fenn tudsz maradni fél 11-ig, megegyeztünk.”

A tikkadt kiscsibének nyoma sincs. Másnap J. jókedvűen ébred, és idejében iskolába megy. Ráadásul, amikor kora délután hazaér, ebédel, majd megkérdezi, átmehet-e egy barátjához focizni (pihenés helyett).

Ha éppen egy általános iskola előtt megyünk el egy reggel, figyeljük meg, ki viszi az alsósok iskolatáskáját a parkolótól a bejáratig. Kétségtelen, hogy egy hatéves kisgyerekekkel vitetni a táskát sok szülő számára a gyermeki jogok megsértésével egyenértékű, ám az igencsak meglepő, hogy a helyzet a kisiskolások életkorának előrehaladtával sem változik. Amikor megérkeznek az iskolába, illetőleg amikor hazaindulnak, szinte minden gyerek teljesen szabadon mozog, nem messze pedig követi a hordár szülő (vagy nagyszülő). Amikor pedig több gyerek (vagy unoka) van, gyakran látni a felnőttet két iskolatáskával a vállán, sőt, akár egy harmadikat is cipelhet, ha a gyerek valamelyik barátja éppen átmegy hozzájuk.

Hosszú listát állíthatnánk össze azokról az önkéntelen dolgokról, amelyeket mindennap megcsinálunk, s gyakran még csak nem is tudunk róla, pusztán azért, hogy gyerekeinknek ne kelljen fáradozniuk. Ha cseng a telefon, miközben mindenki az asztalnál ül, ki áll fel, hogy felvegye? És ha valaki megnyomja a kaputelefon gombját? Ha piszkos póló hever a földön, ki teszi bele a szennyeskosárba? Ha a gyermekünk néz valamit a tévében, anya pedig főz, és apa kiszól a zuhany alól, hogy adja oda neki valaki a szappant, mert a mosdón hagyta, ki hagyja félbe azt, amit éppen csinál, hogy odaadja neki?

Tinicunami

A kérdés az: pozitívak ezek a szokások egy kiskamasz számára? Nagyon fontos, hogy egy ekkora gyerek már próbára tegye erejét mind testi (képes legyen elviselni a megerőltetőbb tevékenységeket is), mind átvitt értelemben (érzelmi képességei képessé teszik már arra, hogy nagyoknak való feladatokat hajtson végre). Egy kiskamasz ebben az életkorban már tényleg nem kisgyerek. Természetesen fontos, hogy megvédjük gyerekünket a nem neki való feladatoktól, ugyanakkor nem szabad megakadályoznunk, hogy fokozatosan önállósodjon, és képes legyen felelősséget vállalni tetteiért.

Ha szeretnénk megtanulni egy összetett dolgot, az egyetlen módja az, ha gyakorlunk. Nem tudunk rögtönözni olyan kisebb-nagyobb feladatokban, mint egy vacsora elkészítése, egy szekrény összeszerelése, biciklivel eljutás az edzésre és számos hasonló. Amikor azt kérem a gyerekeimtől, hogy legyen az ő feladata kivinni a szemetet, nem várhatom tőle, hogy rögtön mindent jól, kellőképp megfontoltan csináljon. Meg kell szoknia, hogyan vegye ki a szemeteszáskot, és hogyan tegyen helyette újat, meg kell értenie, melyik zsákos mire használjuk, s meg kell tanulnia, mikor kell kitenni a különböző típusú hulladékot. Mindezt felügyelet mellett kell gyakorolnia. Vezetem őt, ugyanakkor hagyom, hogy maga csinálja, kellő távolságból figyelem, ahogyan megpróbál egyedül elboldogulni egy olyan feladattal, amelyhez még nincs meg a teljes fegyvertára.

Nevelő hatású példa Pinokkió esete. A felelőtlen és pimasz fabábu folyamatosan próbára teszi szegény, idős Dzsepettó türelmét. Semmit sem használnak apja, a Tündér, legkevésbé pedig Szóló Tücsök intelmei. Pinokkió a saját feje után megy, és sohasem hátrál meg egy kis könnyed szórakozás elől. Csak miután a cápa gyomrába kerül, és újra találkozik öreg szülőjével, aki elgyötört és betegen már-már a halálán van, akkor igyekszik bármi áron vinni neki egy pohár meleg tejet. És éppen ez a kemény munka az, amely a fabábút igazi fiúvá teszi.

Új kihívások korszaka

- *Mennyi tejet akarsz? – kérdezte a kertész.*
- *Egy pohárral a papámnak.*
- *Egy pohár egy krajcár. Előbb lássam a krajcárt.*
- *Egy árva fillérem sincs – dadogta Pinokkió.*
- *Nagy baj – mondta a kertész. – Ha nincs krajcár, nincs tej.*

Hacsak...

- *Hacsak? – kérdezte reménykedve Pinokkió.*
- *Hacsak meg nem dolgozol érte. Ha fölbúzol száz vödör vizet a kútból, kapsz egy pohár tejet.*

– *Rendben van.*

Kerekas kút volt, és Pinokkió nyomban nekiállt a munkának. Forgatta körbe a kereket; még a felénél se tartott, máris csuromvíz volt a teste. Azt hitte, beleszakad, de azért mégis fölbúzta a száz vödört.

(...)

Ettől fogva öt hónapon át mindennap hajnalban kelt, és ment a kertészhez vizet húzni; így kereste meg a pohár tejet, amire az öreg Dzszeptónak nagy szüksége volt. Megtanult azonfölül kosarat fonni; szép kosárkákat font, akadt is a piacon mindig vevő az árujára. Ebből a pénzből tartotta el a papáját, s még félre is tudott tenni. Megtakarított filléréiből először is könyveket vett, s estéit azokkal töltötte, hogy írni, olvasni, számolni tanult.²

Kihívások és kérdések

- ▶ Gondoljunk vissza egy olyan alkalomra, amikor új, erőpróbának számító feladatot bízunk gyermekünkre. Hogyan boldogult vele?
- ▶ A múlt héten milyen alkalmakkor mentesítettük valami kellemtelen feladat alól, amelyet valójában el tudott volna végezni?

---

2 Carlo Collodi: Pinokkió kalandjai. Móra, Budapest, 1967. Ford.: Rónay György.

- ▶ Ha valaki megkérdezné a gyermekünket, mennyire bírja a meg-erőtletést, vajon hogyan értékelné önmagát?
- ▶ Milyen konkrét feladatot bízhatnánk rá? Írjuk le, majd vitassuk meg együtt!

A szülő számára az a kihívás, hogy a kisgyermekkorra jellemző nevelési stílusból, amely bár segíti az önállósodást, elsősorban mégis inkább a „poronty” megvédésére és gondozására törekszik, olyan hozzáállásra váltson, amellyel elismeri és elfogadja, hogy gyermeke maga is képes boldogulni.

Tőlem függ!

Jelenetek kiskamaszok életéből

Minek kell tanulnom?

Marta hatodikba jár, a második félév közepén tart, és másnap felelés lesz angolból. A dolgozata elégséges lett, és ez természetesen nem töltötte el boldogsággal a szüleit, hiszen tisztában vannak azzal, mennyire fontos manapság az angol nyelv a munka világában. Még ő maga is, bár azt állította, hogy elégedett az eredménnyel („tudod, anya, az osztály majdnem felének rosszul sikerült”), valahol belül egy kicsit csalódott, egyértelműen jobb jegyben reménykedett. Anya szerint ráadásul nagyon fontos az angol, ő ugyanis kénytelen volt a saját erejéből megtanulni, hogy megkapjon egy fontos előléptetést a munkahelyén.

Délután Marta és az anyja mást sem csinál, csak veszekszik, mert a lány mindenféle mással húzza az időt ahelyett,

Új kihívások korszaka

hogya a tanulásra összpontosítana. Foglalkozik vele egy kicsit, aztán elterül az ágyon, a mobilját nyomkodja, vagy tévét néz, s közben eltelik az egész délután. Egyre rövidebb időszakokra tud csak összpontosítani. Egész idő alatt a szobájában marad, de csak nagyon felületesen foglalkozik a tanulással. Anya folyamatosan szólongatja, próbálja előbb szép szóval, később fenyegetéssel rábírní. A vita tárgya az, hogy anya világosan látja, mennyire fontos jól felkészülni a feleltetésre, ám lánya csak azért tanul, mert az anyja kényszeríti rá.

Elmondhatjuk, hogy Marta érzekelte a rá váró megmérés fontosságát? És anya vajon segít ebben? A válasz: nem. Annyira tart lánya kudarcától, hogy bármire készen áll, csak hogy a lány biztosan felkészülten menjen iskolába. Kár, hogy így az egész terhet ő vállalja magára.

Marta úgy mozog, mint egy báb, nem igazán hisz abban, amit tesz, s nem érzekeli tetteinek következményeit. Anya diktálja a ritmust, és közbeavatkozik, valahányszor akár egy ütemet is kihagy. Viselkedése bántó, nem hagy egy lélegzétvételní szünetet sem. Nagyon jól tudja, hogyan szerezzen jó jegyet, s ha volna rá módja, ő tanulna meg mindent a lánya helyett.

Martának azonban ezeket a dolgokat még el kell sajátítania. Magától kell rájönnie arra, miért olyan fontos komolyan nekiállni egy idegen nyelv tanulásának, ám erre csak akkor lesz képes, ha a szülei el tudják majd viselni azt a gondolatot, hogy akár hibázhat is.

A felső tagozat viselkedésváltozást követel a tanulóktól, immár önálló és felelős személyeknek tekinti őket. Éppen ezért év elején a tanárok maguknak a gyerekeknek adják át a szükséges taneszközök

listáját, és számonkérjük rajtuk, ha elfelejtenek valamit. A diákoknak mindennap be kell pakolniuk az iskolatáskájukba mindazt, amire aznap szükségük lesz, és már nem a megértő tanító nénivel van dolguk, hanem olyan felnőttekkel, akik konkrét dolgot várnak tőlük. Egyedül kell tehát boldogulniuk. Ezt mi magunk is tapasztaltuk, amikor egy reggel szakadó esőben elvittük az iskolába a lányunkat és a barátnőjét, aki előző nap nálunk aludt. Amikor hazaértünk, észrevettük, hogy a kislány elfelejtette magával vinni a technika felszerelését. Amikor a szörnyű időjárás ellenére visszarohantunk az iskolába, hogy odaadjuk neki, kiderült, az igazgatónő kategorikusan megtiltotta, hogy a szülők bármilyen otthon hagyott dolgot bevigyenek a gyerekeknek. Röviden szólva becsengetés után a szülők már nem hozhatták helyre gyerekeik feledékenységét. Szegény kislány kénytelen volt technika felszerelés nélkül boldogulni, feltehetőleg figyelmeztetés várt rá. Ugyanakkor az is lehet, hogy legközelebb már jobban megnézte, mindent bepakolt-e. Ezzel a szabállyal az igazgatónő azt próbálta megtanítani: aki bármit is otthon hagy, az vállalja a következményeket. Az év elején az iskolában ezt minden diákkal közlik is. Ahogyan mondani szokás: a tudás már fél siker.

Alsó tagozatban a szülők még közreműködtek a tanulás megszervezésében, legalább úgy, hogy figyelmeztették gyerekeiket a határidőkre. Felsőben azonban, ahol jóval összetettebb és sokrétűbb feladatokkal kell megbirkózni, már nagyon nehezen követik gyerekeik tanulmányait, pláne akkor, ha sok időt kell a munkahelyükön tölteniük. Másképp kell tehát támogatniuk őket iskolai kötelezettségeikben. Sok anyuka eleinte meglehetősen össze van zavarodva, amikor megkísérli követni a tanárok minden utasítását, és továbbra is védeni a gyereket.

Pedig a kiskamaszkor a cselekvés, a hibázási lehetőségek időszaka, amikor még pontosítani lehet az irányt. Az önállóság és

a felelősségtudat olyan cél, amelynek eléréséhez stratégiára és módszerességre van szükség. A tanárok és az iskola elvégzik a maguk dolgát, ám a szülőknek is változtatniuk kell hozzáállásukon.

Ez az elv nem csupán a tanulásra érvényes. Az önállóság azt is jelenti, hogy a gyerek egyedül intézi az iskolán kívüli elfoglaltságait (edzés, hittan stb.): pontosan érkezik, idejében eldönti, oda tud-e menni egyedül, vagy el kell őt vinni, emlékszik a határidőkre, amikor kitöltendő papírokat kell leadni, észben tartja a különféle időpontokat, megszerzi a kért anyagokat, előkészít minden szükséges felszerelést, hazaérve elpakolja a holmiját, és így tovább. Fontos, hogy a kiskamasz mindinkább elsajátítsa ezeket a gyakorlati dolgokat, mert ez az ő feladata, nem anyáé és apáé. Épp ezért kezdetben segítenünk kell neki, hogy megszerezze az egy csapásra összetettebb élethez szükséges jártasságot és szervezési készséget, ám nem árt fokozatosan egyre kevesebb időt és energiát befektetni, hiszen a gyerekünk lassacskán maga is boldogul. Valahogy így kellene történnie: minél több feladat és próbatétel vár rá, annál kevésbé kell közbeavatkoznunk, elég, ha az utóvéd szerepét töltjük be, hiszen a kiskamasz most a lövészárokban van, s igyekszik úrrá lenni napjainak számtalan újdonságán. Sokunk azonban ehelyett inkább megváltoztatja a programját, mert öt perccel azelőtt, hogy el kellene vinni a fociedzésre, a gyerek szól, hogy elhalasztották két órával. Kár, hogy abban az időpontban éppen más dolgunk van. Mi pedig azonnal lemondjuk a programunkat, nehogy az ifjú sportember akár egyetlen edzést is kihagyjon. A gyerekünk képtelen megszervezni a saját életét, és nem szól nekünk idejében a változásokról, mi pedig készen állunk arra, hogy felrúgjuk a saját programjainkat. Ez az oka annak, hogy a gyerek megtanulja mindig áthárítani a problémát a megfelelő felnőttre, s a legkisebb erőfeszítést sem teszi azért, hogy elsajátítsa a szükséges képességeket.